

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet
Postboks 8004 Dep
0030 Oslo

Oslo, 1. oktober 2010

Høring – endringer i gravferdslov og kirkelov

Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn viser til høringsbrev og notat av 30. juni med forslag til endringer i gravferdsloven og kirkeloven, og takker for muligheten til å delta i høringen om endringer i disse lovene. Vi takker også for utsatt høringsfrist, slik at vi fikk behandlet høringsnotatet på vårt rådsmøte 27. september.

Generelt:

STLs høringssvar vil i all hovedsak være kommentarer til endringer i gravferdslov, men vi knytter også noen bemerkninger til endringer i kirkeloven. Andre endringer som ikke er direkte knyttet til religions- eller livssynspolitiske forhold vil ikke kommenteres av STL.

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementets (FAD) forslag til endringer av gjeldende gravferdslov ivaretar på en bedre måte de behov som tros- og livssynsminoriteter har i forhold til gravferd og gir en mer livssynsnøytral forvaltning av gravferden. At det gjøres endringer i gravferdslovens tittel og diverse bestemmelser, slik at kirkegård erstattes med gravlund, er for eksempel en viktig tydeliggjøring av gravplassens allmenne karakter, uavhengig av tros- eller livssynsmessig tilhørighet.

I det politiske forliket kjent som "kirkeforliket" fra 2008 ble det slått fast at "dagens lovgivning på feltet videreføres" og at det gjøres "tilpasninger som ivaretar minoritetene". Dette innebar at det ikke ble gitt noen politisk åpning for en endring av at Kirkelig fellestråd er overdratt det offentlige ansvaret for gravferden. De Kirkelige fellestrådene er bevisst de ulike religiøse og livssynsmessige behov ved gravferd, slik det også er dokumentert i en brukerundersøkelse høringsnotatet viser til. STL anerkjenner derfor også det arbeidet som de Kirkelige fellestrådene gjør på dette feltet.

Et flertall av STLs medlemmer, unntatt Den norske kirke og Oslo katolske bispedømme, finner det likevel riktig å problematisere de prinsipielle sidene ved overdragelsen av det offentlige ansvaret til de Kirkelig fellestrådene på dette feltet. Gravferd er en allmenn tjeneste som det knytter seg sterke religiøse og livssynsmessige følelser til, og dermed burde forvaltningen av denne være livssynsmessig nøytral. Med forslag til ny lov, som på god vei sørger for et lovverk som er mer livssynsnøytralt, er det paradoksalt at ordningen skal administreres av et bestemt trossamfunn og at man får en deling av økonomisk og forvaltningsmessig ansvar.

Mindretallet, representert ved Den norske kirke og Oslo katolske bispedømme, deler ikke disse vurderingene. For en utdypning av deres begrunnelser på dette punktet vises til deres respektive høringssvar.

Til de konkrete endringene i gravferdsloven har vi følgende kommentarer:

§ 1 Gravlegging skal skje med respekt for avdødes religion eller livssyn

STL bifaller inkluderingen av en grunnleggende bestemmelse i gravferdsloven som lyder at *gravferd skal skje med respekt for den avdødes religion eller livssyn*. Vi støtter begrunnelsen både i forhold til våre menneskerettslige forpliktelser om å ivareta retten til tros- og livssynsutøvelse og at dette tydeliggjør at gravferdsforvaltningen må ta hensyn til ulike tros- og livssynsmessige behov.

Samtidig er det usikkert om formuleringen er inkluderende nok til å favne behov som ikke nødvendigvis er begrunnet i en religiøs eller livssynsmessig tradisjon. Gravferdsforvaltningen kan ikke pålegges å vise urimelig hensyn, og gjør klokt i å skjule til hva tros- og livssynssamfunnene forteller om sine medlemmers behov slik disse er forankret i deres ulike tradisjoner. Likevel kan det til gravferdsritualer være knyttet bestemte kulturelle tradisjoner som gravferdsforvaltningen bør kunne tilrettelegge for. Et annet forhold er at slike tradisjoner vil endre seg, og mennesker vil gjerne også ta med seg tradisjoner for gravferd m.v. (f.eks. oppbevaring av urne) som vi ikke er vant til i Norge.

Innføring av en slik faneparagraf innebærer også at forskriftene for gravferdsloven må gjennomgås med sikte på å sikre mulighet for å imøtekomme ulike kulturelle, religiøse eller livssynsmessige behov.

§ 23 Forvaltningsansvar

STL støtter forslaget om at det tas inn i gravferdsloven en bestemmelse om at gravferdsmyndigheten skal invitere representanter fra de ulike tros- og livssynssamfunnene som er virksomme på stedet for å diskutere ulike behov ved gravferd. Et slikt kontaktforum kan gjerne også inkludere representanter for gravferdsbyråer, som er godt kjent med ønsker og behov hos pårørende.

De kirkelige fellestrådene må foreta skjønnsmessige vurderinger om hvordan de organiserer et lokalt forum slik at de på en relevant måte ivaretar hensikten med de lovpålagte forpliktelsene om et felles forum. I deler av landet der innslaget av virksomme tros- eller livssynssamfunn utenom Den norske kirke er veldig begrenset kan det være hensiktsmessig at flere lokale gravferdsmyndigheter kommer sammen om et felles forum. Det kan også i kommunen være bosatt medlemmer i et tros- eller livssynssamfunn som er registrert i en annen kommune, og disse kan f.eks. ivaretas gjennom å åpent invitere i lokalmedia e.l. representanter for innbyggernes tro og livssyn til gravferdsforumet.

Slik vi vurderer det vil det særlig være i de største bykommunene det er behov for et slikt kontaktforum nå. Her kan den lokale gravferdsforvaltning gjerne ta i bruk de lokale dialognettverk som er etablert i de største byene i Norge, og som samler representanter for ulike tros- og livssynssamfunn (informasjon om dialognettverkene finnes på www.trooglivssyn.no/dialog). Her kan man også ha en dialog om hvordan gravferdsmyndigheten kan imøtekomme kryssende behov eller interesser.

§ 5 Seremoni på gravlund

STL støtter innføring av begrepet seremoni i § 5, fordi det er et livssynsnøytralt begrep og dermed omfatter ulike type handlinger for å innvie gravlund, inkludert vigsling. Vi mener at overskriften til § 5 bør endres til "Seremonier ved innvielse av gravlund/gravfelt", da dette er mer sakssvarende i forhold til hva slags seremonier paragrafen gjelder.

I de store byene der det finnes et betydelig religiøst mangfold kan det være riktig at et bestemt felt av gravlunden er reservert en større religiøs minoritet. Samtidig kan det oppleves vanskelig der pårørende har ulik tros- eller livssynsmessig bakgrunn at et felt kun er reservert én tradisjon. En annen mulighet kan være at man åpner for vigsling av den enkelte gravplass, i stedet for et større felt, slik kirkelovutvalget foreslo (NOU 1989:7).

Det må være opp til lokal gravferdsmyndighet, i samråd med et forum av tros- og livssynsrepresentanter (se over), å vurdere om det skal settes av egne felt til bestemte religiøse tradisjoner, eller om det er mer hensiktsmessig at det ved bruk av hver enkelt grav gjøres et innvielsesritual.

Slik STL leser forslaget til ny § 5 er ikke dette til hinder for at det åpnes opp for at samme felt innvies av ulike tradisjoner eller tas i bruk av andre tradisjoner, uten at dette har noen juridiske eller forvaltningsmessige konsekvenser. Selv om dette gjøres med respekt for ulike religiøse tradisjoner, mener noen av STLs medlemmer at det vil være problematisk å åpne opp for en praksis der ulike seremonielle handlinger ”legges oppå hverandre” på det samme geografiske arealet.

§ 10, 12 og 13: Endring av frister for gravferd og kremasjon,.

STL støtter forslaget om å forlenge tidsfristen for gravferd og kremasjon til 14 dager. Et slikt ønske er også dokumentert i utredningsrapporten ”Livsfaseriter. Religions- og livssynspolitiske utfordringer i Norge” (2009), som det også henvises til i høringsnotatet. I høringsnotatet vises det til at behov for rask begravelse i stor grad imøtekommes, jf. ”Livsfaseriter”, og vi støtter vurderingen av at den nye fanebestemmelsen i gravferdsloven § 1 understreker ytterligere behovet for å finne praktiske løsninger på rask gravferd der dette etterspørres.

§ 6: Rett til grav

Der kommunen ikke har spesielt tilrettelagte graver støtter STL forslag om at lokal gravferdsmyndighet dekker kostnader for de som vil gravlegges i spesielt tilrettelagt grav i en annen kommune.

§ 20: Privat gravsted og spredning av aske

I forslag til ny gravferdslov er utfordringer knyttet til spredning av aske vurdert, men vi savner en begrunnelse for at gjeldende lovforbud mot privat gravsted fortsatt skal gjelde. I utredningsrapporten ”Livsfaseriter” ble det for eksempel dokumentert at What-thai templet – tilhørende Buddhistforbundet – gjerne ville etablere en pagode i templet for oppbevaring av munkenes urner, slik tradisjonen er i Thailand. Forbud mot privat gravsteder gjør at dette ikke er mulig, men etablering av slike pagoder støter også mot § 12, om at kremerte personer skal gravlegges innen 6 mnd. Det vil være viktig og interessant å få en vurdering av om et slikt forbud kan stå seg i forhold til retten til tros- og livssynsutøvelse. I utredningsrapporten ”Livsfaseriter” argumenterer Høstmælingen (2009:121) for at de formål et slikt forbud skal ivareta heller kan ”oppnås gjennom regulering og tilrettelegging”, slik at for eksempel pagoder som imøtekommer bestemte hensyn, regulert i forskrift eller tilsvarende, kan etableres i Norge.

I gjeldende gravferdslov er askespredning tillat, men setter begrensninger for hvor det kan skje, dvs. kun åpent hav og høyfjellet. Det er positivt at departementet nå gir åpning for at fylkesmannen også kan gi tillatelse til at askespredning kan skje i rennende vann, slik sikher og hinduer praktiserer, men vurderingen av at dette skal skje i områder med øde preg kan være problematisk. Sikhene og hinduene har sine templer i de store byene i Norge (sikhene i Oslo og Drammen). I utredningsrapporten ”Livsfaseriter” forteller sikh-samfunnet at det om en eller to generasjoner vil

være færre som sender urnen til slekt i India, og at det heller vil være naturlig å gjøre det i en elv eller bekk i Oslo.

Det er nok ikke hensiktsmessig å åpne for at dette kan skje hvor som helst i elver i større byer, men i stedet for at fylkesmannen gjør en skjønnsmessig vurdering av dette vanskelige spørsmålet tror vi det kan være hensiktsmessig å vurdere om dette kan reguleres på bestemte steder i bynære elver med god vannføring, og at dette blir å anse som spesielt tilrettelagt gravlund.

§ 4. Anlegg m.v. av gravlund og krematorium

Vi støtter forslaget om at det tas ut av § 4 at menighetsmøtets uttalelse skal innhentes ved behandling av visse saker på gravferdsområdet, og begrunnelsen om at kirkelig fellestråd forvalter gravferd på vegne av kommunen og ikke soknet.

Det foretas ingen prinsipiell vurdering av at Bispedømmerådet fortsatt skal gi tillatelse ved *anlegg, nedleggelse eller annen vesentlig endring av gravlund*. I forskriften til gravferdsloven anses bispedømmerådet å være et statlig fagråd i så henseende. Her vil også flertallet av STLs medlemmer mene at en allmenn oppgave av denne karakter bør overlates offentlige myndigheter. Et annet spørsmål er om det kan og bør forventes av bispedømmerådets medlemmer å inneha den faglige kompetanse som kreves i forbindelse med de mer tekniske sidene av gravlundanlegget. Plan- og bygningslov er et omfattende lovverk som ofte vil gjøres gjeldende ved endring av anlegg på gravlund. Vi vil derfor foreslå at bispedømmeråd som statlige fagråd erstattes av fylkesmannen, som har kapasitet og kompetanse på dette feltet. Der endring av gravlund har mer spesielle tros- eller livssynsmessige konsekvenser bør dette foreligges de inviterte representanter fra tros- og livssynssamfunn i kommunen, som jf. forslag til ny § 23, inviteres til årlig møte med gravferdsforvaltningen.

Endring i Kirkeloven

De foreslåtte endringene i Kirkeloven berører stort sett trossamfunnet Den norske kirke. STLs medlemmer vurderer derfor dette til å være et indre anliggende, og tar for gitt at endringene samsvarer med Den norske kirkes ønsker og behov. Det er likevel to endringer i Kirkeloven som berører mer enn trossamfunnet Den norske kirke som vi finner riktig å kommentere.

Harmonisering med barneloven

Departementet foreslår endringer i kirkelovens § 3 som gjelder umyndige barns medbestemmelse når det gjelder endring av barnets kirkelige tilhørighet, i tråd med barnelovens § 31.

En harmonisering av kirkeloven på dette punktet burde også gitt lovgiver en anledning til å harmonisere lovverket for aldersgrensen for barnets religiøse tilhørighet i kirkeloven og for den religiøse myndighetsalder i trossamfunnsloven. I kirkeloven og trossamfunnsloven er den religiøse myndighetsalder satt til 15 år, i betydningen at man kan selv melde seg inn eller ut av et tros- eller livssynssamfunn. I barneloven er det en tilsvarende bestemmelse (§ 32). I kirkeloven er derimot alderen for når udøpte barn av medlemmer i Den norske kirke ikke lenger "hører til" dette trossamfunn (§ 3, femte avsnitt) satt til 18 år (religiøs tilhørighet).

Majoriteten av de mellom 15 og 18 år som er "tilhørige" i Den norske kirke, og som melder seg inn i et annet tros- eller livssynssamfunn, vil neppe være klar over at de er oppført som "tilhørige" i Den norske kirke og dermed ikke utløser tilskudd til et annet tros- eller livssynssamfunn de melder seg inn i. Å oppdage at en "hører til" et tros- eller livssynssamfunn uten å ha vært klar over det, kan oppleves som en alvorlig krenkelse av tros- og livssynsfriheten. En harmonisering

av aldersgrenser i lovverket på dette feltet kan et stykke på vei verne mot denne krenkelsen. Det gir seg selv at en harmonisering også vil sikre mot dobbeltregistrering for denne gruppen, og dermed en større økonomisk likebehandling av tros- og livssynssamfunn.

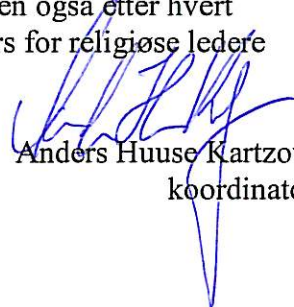
STL vil understreke at det er andre problematiske forhold knyttet til tilhørighetsordningen, men ønsker ikke å kommentere dette her. Vi viser til at Kirkerådet i samarbeid med andre trossamfunn, arbeider med denne ordningen for å komme med forslag til endringer som sikrer større likebehandling. En juridisk gjennomgang av ordningen finnes blant annet i STLs utredningsrapport "Livsfaseriter" (2009:124-128).

Medlemskap i Den norske kirke for lærere ved teologisk fakultet ved Universitetet i Oslo

Det foreslås å endre bestemmelsen i kirkeloven som krever at lærer ved teologisk fakultet skal være medlem av Den norske kirke. Kravet har sin bakgrunn i at fakultet utdanner prester til tjeneste i Den norske kirke. I høringsnotatet vises det til at departementet i sin tolkning av bestemmelsen har lagt til grunn at dette omfatter professorer i fast stilling.

Selv om departementet har gitt dispensasjon fra loven de gangene det er søkt om det, mener vi det er prinsipielt viktig å fjerne en slik bestemmelse. Dette fordi bestemmelsen ikke hører hjemme på et statlig universitet som ikke bare utdanner prester i Den norske kirke, men også etter hvert ivaretar allmenne oppdrag, som for eksempel å tilby et etterutdanningskurs for religiøse ledere med utenlandsk bakgrunn.

Bente Sandvig (s)
leder

Anders Huuse Kartzow
koordinator